

Zazaca Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri/Bingöl Örneği

Abdulkerim Bor

0000-0002-9518-7546

kerim_liva_12@hotmail.com.edu.tr

MEB, Bingöl, Türkiye

Öz

Önemli bir kültürel mirasın taşıyıcısı olan Zazaca, yüzyıllarca sözlü gelenekle varlığını sürdürmüştür. Fakat modern eğitim sisteminde resmi olarak yer almaması nedeniyle, yeni nesillere aktarımında ciddi aksamalar yaşamıştır. Araştırmada, 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan seçmeli Zazaca ders süreciyle birlikte, Bingöl ilindeki uygulamaların yerinde incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmacının temel amacı, Zazaca öğretim sürecinde görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları belirlemek ve öğretmenlerin deneyimlerinden yola çıkarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Literatürde benzer dil öğretim yaklaşımları ve yöntemleri geniş yer bulurken, Zazaca gibi yerel dillerin öğretiminde yaşanan problemlerin akademik açıdan yeterince incelenmemiş olması, çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseniyle yapılan bir araştırmadır. Bu desenin seçilmesindeki ana amaç, öğretmenlerin tecrübelerinden yararlanarak Zazaca öğretiminin etkili bir şekilde yapılabilmesi için pratik çözümler geliştirmektir. Araştırmacının katılımcılarını Bingöl ilinde bulunan ortaokul ve Halk Eğitim Merkezlerinde görev yapan Zazaca öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma katılımcıları amaçlı örneklem yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formları kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma; Zazaca öğretmenleriyle yapılan görüşmeler, sınıf gözlemleri ve doküman analizi gibi nitel araştırma yönteminin gerektirdiği teknikler kullanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın sınırları, sadece bu coğrafi bölgede uygulanan öğretim süreçlerine odaklanması ve öğretmenlerin kişisel deneyimlerine dayalı veriler üzerinden ilerlemesi olarak belirlenmiştir. Böylece elde edilen bulgular; hem öğretmenlerin uygulama sahasındaki zorluklarını hem de mevcut eğitim politikalarının aksayan yönlerini ortaya koyarak, geleceğe yönelik iyileştirme önerilerine zemin hazırlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Zazaca Öğretimi, Seçmeli Ders, Sorunlar ve Öneriler.

Atıf Bilgisi:

Bor, Abdulkerim. “Zazaca Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri/Bingöl Örneği”. *Bingöl Araştırmaları Dergisi* (Aralık 2025), 23-57. <https://doi.org/10.53440/bad.1799194>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi: 8 Ekim 2025

Kabul Tarihi: 18 Aralık 2025

Yayın Tarihi: 31 Aralık 2025

Hakem Sayısı: İki Dış Hakem Değerlendirme Çift Taraflı Kör Hakemlik

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Benzerlik Taraması: Yapıldı - intihal.net

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir

Finansman: Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

Etik Bildirim: isoylemez@ankara.edu.tr

Lisans: CC BY-NC 4.0

Problems Encountered in Zaza Language Teaching and Proposed Solutions / The Bingöl Example

Abdulkerim Bor

0000-0002-9518-7546

kerim_liva_12@hotmail.com.edu.tr

MEB, Bingöl, Türkiye

Abstract

As a bearer of significant cultural heritage, the Zazaki has survived for centuries through oral tradition. However, due to its absence from the formal education system, its transmission to new generations has faced serious disruptions. The study aims to examine the implementation of the elective Zazaki course, which has been in effect since the 2012–2013 academic year, with a focus on the practices in the province of Bingöl. The primary objective is to identify the challenges faced by teachers involved in Zazaki instruction and, based on their experiences, to propose solution strategies. While similar language teaching approaches and methodologies are well-represented in the literature, the academic examination of challenges specific to the teaching of local languages such as Zaza remains insufficient, underscoring the originality of this study. This research employs a qualitative research design, specifically a phenomenological approach. The main rationale for selecting this approach is to develop practical solutions for effective Zazaki instruction based on teachers' experiences. The study participants consist of Zazaki teachers working in middle schools and Public Education Centers in Bingöl. Participants were selected through purposive sampling. Data collection involved semi-structured interviews and observation forms developed by the researcher, and the gathered data were analyzed using content analysis. The research was conducted using qualitative methods, including interviews with Zazaki teachers, classroom observations, and document analysis. The study is limited to the teaching processes implemented in this particular geographical region and relies on data derived from teachers' personal experiences. Consequently, the findings highlight both the challenges faced by teachers in practice and the inadequacies of current educational policies, thereby laying the groundwork for future improvements.

Keywords: Teaching Zazaki, Elective Course, Problems and Recommendations.

Citation Information

Bor, Abdulkerim. "Zazaca Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri/Bingöl Örneği". *Bingöl Araştırmaları Dergisi* (Aralık 2025), 23-57. <https://doi.org/10.53440/bad.1799194>

Article Information

Article Type: Research Article

Received: 08 October 2025

Accepted: 18 December 2025

Published: 31 December 2025

Number of Reviewers: Two external reviewers; double-blind peer review

Ethical Statement: Ethical principles were followed during the preparation of this study.

Similarity Check: Conducted – intihal.net

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Funding: No funding, grant, or other financial support was received.

Ethics Approval / Notification: isoylemmez@ankara.edu.tr

License: CC BY-NC 4.0

Giriş

Bir dilin sonraki nesillere öğretilmeden/aktarılmadan varlığını sürdürmesi imkânsızdır. Bir dilin yaşaması, güncelliğini ve işlevselliğini koruması için eğitsel, yasal, sosyal ve ekonomik pek çok parametre bulunmakla birlikte, iki temel kriter öne çıkmaktadır:

- Dilin günlük sosyal yaşamda ve resmi ilişkilerde kullanılması
- Okullarda öğrencilere (yeni nesle) öğretilmesi.

Zaza dilinde klasik eserler incelenmiş, türküler ve hikâyeler derlenmiş, romanlar ve şiirler yazılmış, gramer çalışmaları yapılmış; fakat bu dilin öğretimi veya nasıl öğretileceği hususu hep ihmal edilmiştir. Milli kimlik ve kültürel birikimin aktarım aracı olan ana dili; ancak sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerde görünür, faal ve etkili eğitsel faaliyetlerle bu işlevlerini yerine getirebilir. Bu gaye doğrultusunda ana dilinin daha önce tasarlanmış formal bir eğitim programı çerçevesinde okul veya diğer eğitim kurumlarında öğretimi önem arz etmektedir. Kaldı ki Milli Eğitim Temel Kanunu dâhilinde okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri sıralanırken “Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak” bu gayelerden biri olarak ifade edilmişti. (METK, m. 20)

MEB bünyesinde 2012 yılından itibaren Yaşayan Diller ve Lehçeler adı altında okullarda öğretime başlanan Zazaca seçmeli dersi, ortaokul kademesi olan 5. sınıftan itibaren verilmeye başlanmış ve bu süreç öyle de devam etmektedir. Yani Zazaca konuşan öğrenciler, kendi ana dillerini Latin harfleriyle öğrendikleri Türkçe okuma yazma sonrasında öğrenmeye başlamaktadır. Öğrencilerin kendi ana dillerinde okuma yazma öğrenmeleri resmi dil olan Türkçe üzerinden yapılmaktadır. Her ne kadar bu durum tuhaf olarak görüle de; ilkökul 1. sınıftan itibaren Zazaca eğitim-öğretim faaliyetlerini sunabilecek öğretmenlerin yetiştirildiği bir yükseköğretim programının bulunmaması ve dolayısıyla bu eğitimi verebilecek öğretmenlerin veya eğitimcilerin yokluğu, ilkokulların fiziki alt yapı ve Zazaca donatım materyallerinin yetersizliği ile 1. kademede bu öğretimi gerekli kılacak yasal mevzuatın bulunmayışı mevcut durumu zaruri kılmaktadır.

- Ortaokullarda başlayan Zazaca seçmeli ders süreciyle birlikte haliyle cevabı merak uyandıran kimi sorular akla gelmektedir.
- Ortaokullarda Zazaca okuma-yazma öğretiminde öğretmenler hangi güçlüklerle karşılaşmaktadır?
- Hangi öğretim yöntemiyle Zazaca okuma yazma öğretimi kolaylaştırılabilir?

- Zazaca öğrenirken öğrenciler hangi güçlüklerle karşılaşmaktadır?
- Öğrenci ve velilerin anadillerine karşı tutumları nasıl olmaktadır?
- Zazaca Seçmeli ders süreci nasıl işlemekte ve sahada hangi zorluklarla karşılaşilmektedir?
- Öğretmen, öğrenci ve velilerin seçmeli Zazaca dersine yaklaşımı nasıl olmaktadır?
- Zazaca öğretiminde hangi etkili yöntem ve teknikler kullanılabilir?
- Zazaca ders materyallerinin yeterlilik durumu nedir?

Zazaca öğretiminde bu tür sorular henüz cevap bulabilmiş değil. İşte bu çalışmayla ortaya çıkacak öneriler bütün bu tür soru ve sorunların cevabına dönük en azından bir zemin oluşturmaya yönelik olacaktır. Çalışma MEB bünyesinde ortaokullarda ve HEM’lerde verilmeye başlanan seçmeli Zazaca derslerinde öğretmenlerin hangi sorunlarla-zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını saptama, bu sorunlara ne tür çözüm önerileri getirilebileceğinin tespiti ve Zazaca okuma yazma öğretiminin nasıl olması gerektiğine dair öneriler de içermektedir

Zaza dilinin öğretim sürecinde; ders kitapları, öğretim programı, öğretim materyalleri, yazı dili, alfabe kullanımı, öğrenci ve velilerin derse karşı tutumu, öğrencilerin Zazaca okuma-yazma-konuşma-anlama gibi temel dil becerilerine olan yeterlilikleri, yöneticilerin derse yaklaşımı, dilin eğitsel, siyasal ve sosyal konumu gibi olgu ve süreçlerden kaynaklı öğretimsel sorunlarını ve çözüm önerilerini bizzat bu dilin öğretimini yapan öğretmenlerin deneyimlerinden yararlanarak saptamak önem arz etmektedir.

1. Çalışmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Bingöl merkez ve ilçelerindeki ortaokullarda (devlet veya özel), Halk Eğitim Merkezlerinde görev

yapan ve bunun yanı sıra daha önce Bingöl’de bu dersi okutmuş Zazaca öğretmenleri ile sınırlıdır.

- Daha önce Zazaca öğretmenliği yapmış ve daha sonra alan değişikliğiyle başka branşlara geçmiş az sayıda öğretmen çalışmaya dâhildir.
- Elde edilen bilgiler/bulgular Zazaca öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden edinilen verilerle sınırlıdır.

2. Yöntem

Nitel araştırmacılar, deneyimleri bilgi verenlerin bakış açılarından değerlendirmelerine olanak tanıyan stratejiler ve prosedürler oluşturur. Bazıları için nitel araştırma süreci, araştırmacılar ve katılımcılar arasındaki bir diyalog veya etkileşim olarak karakterize edilebilir (Bogdan ve Biklen, 1998, s. 31). Fenomenoloji (Olgubilim) araştırmalarında veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu deneyimleyen ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek kişiler ya da gruplar oluşturmaktadır. Olgu veya olaylara ilişkin yaşantı ve anlamları ortaya çıkarmak için etkileşim ve esneklik vasıtasıyla irdelemeye dayalı görüşmeler gerçekleştirilir (Büyüköztürk vd., 2016, s. 21).

Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan veriye göre 2’si özelde çalışmak kaydıyla 11’i ortaokullarda, 4’ü ise Halk Eğitim Merkezlerinde görevli toplam 15 Zazaca öğretmeni Bingöl’de aktif olarak görev yapmaktadır. 8 Zazaca öğretmeni ise ya alan değişikliği yapmış ya da başka illere tayin olmuştur. Bu minvalde yapılan bu araştırmanın örneklemini, 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında Bingöl il merkezi ve ilçelerinde bulunan ortaokullarda, Halk Eğitim Merkezlerinde görev yapan veya daha sonra alan değişikliği yapmış 20 Zazaca öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcı öğretmenlerden 11’i MEB’e bağlı ortaokullarda, 4’ü Halk Eğitim Merkezlerinde görev yaparken; 5 katılımcı ise Zazaca öğretmenliği yaptıktan sonra çeşitli kaygılar nedeniyle alan değişikliği yaparak Türkçe, Edebiyat, Sosyal Bilgiler gibi branş öğretmenliklerine geçmiştir. Alan değişikliği yapan katılımcılardan 1’i daha sonra Zazaca alanında öğretim görevlisi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin belirlenmesinde geçerli ve güvenilir sonuçlar elde etmek gayesiyle haliyle bu alanın uzmanları olan Zazaca öğretmenleri tercih edildiğinden “Amaçlı Örneklem” tekniği tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, “Katılımcı Zazaca Öğretmeni” kalıbının baş harflerinden oluşacak şekilde (KZÖ) şeklinde kodlanmıştır. Bu katılımcı öğretmenlerle yapılan görüşme sırasını da ifade etmek amacıyla kodlamanın sonuna KZÖ1, KZÖ2, KZÖ3, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ7, KZÖ8, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ13, KZÖ14, KZÖ15, KZÖ16, KZÖ17, KZÖ18, KZÖ19, KZÖ20 şeklinde sayılar eklenerek katılımcıların

sırası belirtilmiştir. Hem Türkiye genelinde hem de Bingöl özelinde görev yapmakta olan Zazaca öğretmenlerinin sayısı sınırlı olduğu için, mümkün mertebe Bingöl'de halen görev yapmakta olan veya daha önce görev yapmış Zazaca öğretmenlerinin tamamına ulaşmaya çalışılmıştır. Fakat sayıları az olduğu için haliyle örneklem de 20 kişi ile sınırlı kalmıştır.

Tablo 1: Katılımcı Zazaca Öğretmen Bilgileri

Katılımcı Zazaca Öğretmeni	Yaş	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Çalışılan Okul Türü	Eğitim Düzeyi
KZÖ1	31	Erkek	1	HEM	Lisans
KZÖ2	39	Erkek	3	Ortaokul	Doktora
KZÖ3	32	Erkek	1	HEM	Lisans
KZÖ4	31	Erkek	8	Ortaokul	Lisans
KZÖ5	29	Erkek	6	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ6	31	Kadın	3	Ortaokul	Lisans
KZÖ7	33	Erkek	7	HEM	Lisans
KZÖ8	33	Kadın	3	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ9	36	Erkek	9	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ10	26	Kadın	1	Ortaokul	Lisans
KZÖ11	41	Kadın	4	Ortaokul	Lisans
KZÖ12	29	Kadın	4	Ortaokul	Lisans
KZÖ13	40	Erkek	8	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ14	33	Erkek	7	Ortaokul	Lisans
KZÖ15	32	Kadın	1	HEM	Lisans
KZÖ16	33	Erkek	4	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ17	37	Erkek	8	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ18	32	Kadın	3	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ19	38	Kadın	3	Ortaokul	Y. Lisans
KZÖ20	39	Erkek	4	Ortaokul	Y. Lisans

Çalışma grubunda bulunan katılımcı öğretmenlerin 12'si erkek, 8'i ise kadındır. 9 katılımcı öğretmenin 1-3 yıl, 5 katılımcı öğretmenin 4-6 yıl, 6 katılımcı öğretmenin ise 7-9 yıl mesleki kıdemleri bulunmaktadır. Araştırmada yer alan katılımcı öğretmenlerden 10'u Lisans, 9'u ise Yüksek Lisans mezunudur. 1'i ise Doktora eğitimine devam etmektedir. Öğretmenlerin 15'i ortaokullarda, 4'ü Halk Eğitim Merkezlerinde, 1'i ise yüksek öğretimde görev yapmaktadır. Belirtilmesi gereken bir diğer husus da ortaokullarda görev yapmakta olan Zazaca öğretmenleri bu kademedeki

bulunan bütün sınıflarda derse girmemektedir. Örneğin 5. veya 6. sınıflarda derse giren bir Zazaca öğretmeninin 7. veya 8. sınıflarda dersi olmayabilmektedir. Araştırma çerçevesinde katılımcılarla yapılan görüşmelerin yanı sıra derslerde gözlem de yapılmıştır. Gözlemler ortaokullarda seçmeli ders olarak okutulan Yaşayan Diller ve Lehçeler dersi (Zazaca) bulunan Bingöl merkez ve ilçelerinde bulunan 8 ortaokul ve 2 Halk Eğitim Merkezinde yapılmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” 2 temel sorudan oluşmaktadır. 1. Soruda “Zazaca öğretiminde karşılaştığınız problemler-güçlükler nelerdir? şeklinde sorularak var olan problemlerin tespit edilmesi, 2. soruda ise peki “Bu problemlere karşı çözüm önerileriniz nelerdir?” şeklinde sorularak öğretmenlerden çözüm önerilerine dair görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmak amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu 2 temel sorudan oluşturulmuş ve katılımcıların yönlendirilmesinden mümkün mertebe kaçınılmıştır. Çalışma grubundaki katılımcı öğretmenlerle yapılan esas görüşmeler bire bir olacak şekilde 16’sı yüz yüze, 4’ü online ve tek seferde gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu görüşmelerin süresi en az 8.25 dakika en fazla ise 26.28 dakika aralıklarında olup toplamda 5 saat 42 dakika sürmüştür. Transkribe edilerek MS Word ortamına aktarılan bu kayıtların Times New Roman yazı stili, 12 punto ve 1,5 satır aralığında toplam 113 sayfalık dökümü yapılmış, ortak tema ve kodların çıkarılması için analizler yapılmıştır. Edinilen verilerin kodlanması ve bu kodlar doğrultusunda sınıflandırma yapılması yeterli değildir. İlk aşamada elde edilen kodlardan yola çıkarak verileri genel hatlarıyla açıklayabilen ve kodları belirli bölümler altında toplayabilen temaların (kategorilerin) oluşturulması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 268). Temalar, veri tabanında temel bir fikir oluşturmak için bir araya getirilmiş benzer kodlar olarak tanımlanır (Creswell, 2020, s. 316). Bu doğrultuda görüşme formunda sorulan 2 temel soru esas alınarak 5’i Zazaca öğretiminde karşılaşılan problemlere yönelik, 5’i de bu problemlere karşı sunulan çözüm önerilerine karşılık gelen 10 tema oluşturulmuştur. Elde edilen kodlar da bu temalar doğrultusunda sınıflandırılmıştır.

İçerik analizi neticesinde edinilen verilerin yorumlanması çoğunlukla frekans ve yüzde ile ifade edilir. Bu çalışmada elde edilen veriler cümle şeklinde kodlanmış ve verilerin yorumlanmasında ise frekans (f) ve yüzde (%) birimleri kullanılmıştır. Verilerin daha anlamlı bir görünüm kazanması gayesiyle görselleştirilmesi aşamasında da tablolardan istifade edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Katılımcı Öğretmenlerle Yapılan Görüşmeler Sonucunda Belirtilen Sorunlara Dair Elde Edilen Bulgular ve Yorumları

Bu bölümde katılımcı Zazaca öğretmenleriyle yapılan görüşmeler neticesinde ders öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve güçlükler ortak nitelikleri doğrultusunda 5 kategoride sınıflandırılmıştır.

3.1.1. Zazaca Öğretiminde Engeller Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zazaca Öğretiminde Engeller” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcı öğretmenlerin Zazaca öğretiminde engeller kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Bürokratik engeller (okullarda dersin açılmak istenmemesi)	13	17,55	(KZÖ2, KZÖ3, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ8, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ14, KZÖ16, KZÖ17, KZÖ20)
2. Dil birliğinin/ standartlaşmanın olmayışı	12	16,2	(KZÖ1, KZÖ2, KZÖ3, KZÖ6, KZÖ7, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ13, KZÖ15, KZÖ19, KZÖ20)
3. Zazacanın seçmeli ders olması	10	13,5	(KZÖ1, KZÖ2, KZÖ3, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ10, KZÖ14, KZÖ17, KZÖ19, KZÖ20)
4. Telaffuz farklılıkları	9	12,15	(KZÖ1, KZÖ3, KZÖ6, KZÖ9, KZÖ13, KZÖ14, KZÖ17, KZÖ19, KZÖ20)
5. Zazaca öğretmen sayısının yetersizliği	7	9,45	(KZÖ4, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ17, KZÖ19, KZÖ20)
6. Öğretmen ile öğrenciler arasındaki ağız/lehçe farklılığı	6	8,1	(KZÖ6, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ14, KZÖ16, KZÖ18)
7. Zazacanın Ortaokulla sınırlanması	5	6,75	(KZÖ1, KZÖ4, KZÖ11, KZÖ13, KZÖ19)
8. LGS nedeniyle 8. sınıfta Zazaca seçimine sıcak bakılmaması	5	6,75	(KZÖ9, KZÖ10, KZÖ13, KZÖ19, KZÖ20)
9. Seçmeli derslerin genellikle okul idareleri tarafından seçilmesi	3	4,05	(KZÖ9, KZÖ11, KZÖ12)
10. Halk Eğitim Merkezlerine Zazaca kaynak gönderilmemesi	3	4,05	(KZÖ1, KZÖ3, KZÖ15)
11. Öğretmenlerin Zazacanın konuşulmadığı bölgelerde görevlendirilmesi	1	1,35	(KZÖ1)
Toplam	74	100	

Tablo 2'ye bakıldığında Zazaca Öğretiminde Engeller kategorisi altında : “Bürokratik engeller (okullarda dersin açılmak istenmemesi) %17.55, dil birliğinin/standartlaşmanın olmayışı %16.2, Zazacanın seçmeli ders olması %13.5, telaffuz farklılıkları %12.15, Zazaca öğretmen sayısının yetersizliği %9.45, öğretmen ile öğrenciler arasındaki ağız/lehçe farklılığı %8.1, Zazacanın Ortaokulla sınırlanması %6.75, LGS nedeniyle 8. Sınıfta Zazaca seçimine sıcak bakılmaması %6.75, seçmeli derslerin genellikle okul idareleri tarafından seçilmesi %4.05, Halk Eğitim Merkezlerine Zazaca kaynak gönderilmemesi %4.05, öğretmenlerin Zazacanın konuşulmadığı bölgelerde görevlendirilmesi %1.35” şeklinde 11 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 74’tür. En fazla tekrarlanan kodlar: “Bürokratik engeller (okullarda dersin açılmak istenmemesi (f=13), dil birliğinin/standartlaşmanın olmayışı (f=12), Zazacanın seçmeli ders olması

(f=10), telaffuz farklılıkları (f=9)” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “Halk Eğitim Merkezlerine Zazaca kaynak gönderilmemesi (f=3), öğretmenlerin Zazacanın konuşulmadığı bölgelerde görevlendirilmesi (f=1)” olduğu görülmektedir.

Tablo 2’deki bulgular, Zazaca öğretiminde karşılaşılan engellerin çeşitliliğini ve bu engellerin ne kadar yaygın bir sorun olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bürokratik engeller, dil birliğinin olmayışı, seçmeli ders mevzuu, öğretmen yetersizliği gibi faktörler, Zazacanın sürdürülebilir bir şekilde öğretilmesi için çözülmesi gereken temel sorunlar olarak öne çıkmaktadır.

3.1.2. Toplum ve Bireylerin Zazacaya Yaklaşımı Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Toplum ve Bireylerin Zazacaya Yaklaşımı” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Katılımcı öğretmenlerin toplum ve bireylerin Zazacaya yaklaşımı kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
İdare ve velinin derse bakışının pragmatist oluşu (matematik, fen vb. seçsin)	14	26,46	(KZÖ2, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ7, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ13, KZÖ14, KZÖ16, KZÖ17, KZÖ19)
Öğrenci ve velilerin Zazacaya duyarsız kalması	14	26,46	(KZÖ1, KZÖ2, KZÖ3, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ7, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ15, KZÖ17, KZÖ18, KZÖ19)
Öğrencilerin ve toplumun Zazaca konuşmaktan utanması	5	9,45	(KZÖ7, KZÖ11, KZÖ14, KZÖ17, KZÖ20)
Öğrencilerin dersin seçimi noktasında bilinçsiz olması.	4	7,56	(KZÖ4, KZÖ7, KZÖ9, KZÖ11)
Kent hayatının dili olumsuz etkilemesi	4	7,56	(KZÖ3, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ12)
Kentlerde çoğunlukla Türkçe konuşulması	3	5,67	(KZÖ3, KZÖ12, KZÖ13)
Seçmeli dersin motivasyon kaybı yaratması.	3	5,67	(KZÖ2, KZÖ10, KZÖ14)
Velilerin “şifreli dil” yaklaşımı	2	3,78	(KZÖ11, KZÖ18)
Zazacaya yabancılaşma ve ön yargı	2	3,78	(KZÖ13, KZÖ18)
Velilerin derse not eksikli yaklaşımı	1	1,89	(KZÖ13)
Zazaca öğretiminin diğer dil derslerine olumsuz etki yapacağı inancı	1	1,89	(KZÖ9)
Toplam	53	100	

Tablo 3’e bakıldığında Toplum ve Bireylerin Zazacaya Yaklaşımı kategorisi altında : “İdare ve velinin derse bakışının pragmatist oluşu (matematik, fen vb. seçsin)

%26.46, öğrenci ve velilerin Zazacaya duyarsız kalması %26.46, öğrencilerin ve toplumun Zazaca konuşmaktan utanması %9.45, öğrencilerin dersin seçimi noktasında bilinçsiz olması %7.56, kent hayatının dili olumsuz etkilemesi %7.56, kentlerde çoğunlukla Türkçe konuşulması %5.67, seçmeli dersin motivasyon kaybı yaratması %5.67, velilerin “şifreli dil” yaklaşımı %3.78, Zazacaya yabancılaşma ve ön yargı %3.78, velilerin derse not eksenli yaklaşımı %1.89, Zazaca öğretiminin diğer dil derslerine olumsuz etki yapacağı inancı %1.89” şeklinde 11 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 53’tür. En fazla tekrarlanan kodlar: “İdare ve velinin derse bakışının pragmatist oluşu (matematik, fen vb. seçsin) (f=14), öğrenci ve velilerin Zazacaya duyarsız kalması (f=14),” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “Velilerin derse not eksenli yaklaşımı (f=1), Zazaca öğretiminin diğer dil derslerine olumsuz etki yapacağı inancı (f=1)” olduğu görülmektedir.

Tablo 3’teki bulgular, Zazaca öğretiminin sadece bir eğitim meselesi değil, aynı zamanda dilin toplumsal kabul, kültürel kimlik ve dil politikalarıyla ilgili geniş çaplı bir sorunun parçası olduğunu göstermektedir. Toplum ve bireylerin Zazaca’ya yönelik tutumları, dilin eğitimdeki statüsü üzerinde doğrudan etkili olup, bu tutumların değişmesi için daha fazla toplumsal bilinçlendirme, kültürel değerlerin ön plana çıkarılması ve eğitsel-yasal olarak dilin statüsünün güçlendirilmesi gerektiği yönündedir. Zazaca öğretimi, sadece bir eğitim sorunu değil, aynı zamanda toplumsal değerler ve kimlik algılarıyla yakından ilişkili bir süreç olarak görülmektedir.

3.1.3. Zazacanın Görünürlük ve İşlevselliği Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zazacanın Görünürlük ve İşlevselliği” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Katılımcı öğretmenlerin Zazacanın görünürlük ve işlevselliği kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Zazacanın bir karşılığının olmaması	11	24,44	(KZÖ1, KZÖ3, KZÖ5, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ12, KZÖ13, KZÖ14, KZÖ15, KZÖ17, KZÖ18)
2. Öğrencilerin evde veya dışarıda Zazaca konuşmaması	7	15,54	(KZÖ3, KZÖ4, KZÖ6, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ13, KZÖ14)
3. Ortaokulun her kademesinde Zazaca dersinin verilmemesi	7	15,54	(KZÖ8, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ14, KZÖ19, KZÖ20)
4. Merkezi sınavlarda Zazaca soru sorulmaması	6	13,32	(KZÖ5, KZÖ6, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ13)
5. Zazacanın yok olma tehlikesi altında olması	5	11,10	(KZÖ3, KZÖ7, KZÖ9, KZÖ18, KZÖ20)
6. Ders saatlerinin çoğunlukla maaş karşılığını doldurmaması	5	11,10	(KZÖ9, KZÖ10, KZÖ12, KZÖ16, KZÖ20)
7. Halk Eğitim Merkezlerinde Zazaca kurslarına talebin az olması	2	4,44	(KZÖ1, KZÖ15)
8. Norm nedeniyle Zazaca öğretmenlerinin yer değişikliği yapmakta zorlanması	2	4,44	(KZÖ10, KZÖ20)
Toplam	45	100	

Tablo 4’e bakıldığında Zazacanın Görünürlük ve İşlevselliği kategorisi altında: “Zazacanın bir karşılığının olmaması %24.44, öğrencilerin evde veya dışarıda Zazaca konuşmaması %15.54, ortaokulun her kademesinde Zazaca dersinin verilmemesi %15.54, merkezi sınavlarda Zazaca soru sorulmaması %13.32, Zazacanın yok olma tehlikesi altında olması %11.10, ders saatlerinin çoğunlukla maaş karşılığını doldurmaması %11.10, Halk Eğitim Merkezlerinde Zazaca kurslarına talebin az olması %4.44, norm nedeniyle Zazaca öğretmenlerinin yer değişikliği yapmakta zorlanması %4.44” şeklinde 8 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 45’tir. En fazla tekrarlanan kodlar: “Zazacanın bir karşılığının olmaması (f=11), öğrencilerin evde veya dışarıda Zazaca konuşmaması ve ortaokulun her kademesinde Zazaca dersinin verilmemesi (f=7)” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “Halk Eğitim

Merkezlerinde Zazaca kurslarına talebin az olması (f=2), norm nedeniyle Zazaca öğretmenlerinin yer değişikliği yapmakta zorlanması (f=2)” şeklinde olduğu görülmektedir.

Mevcut durum, Zazacanın hem eğitim sisteminde hem de istihdam politikasında ihmal edilmesi nedeniyle çeşitli zorluklarla karşılaşıldığını göstermektedir. Dilin yok olma tehlikesi altında olması, eğitim politikaları ve sosyal uygulamaların bu dili yeterince desteklememesi nedeniyle, Zazacanın dezavantajlı konumu daha da belirgin hale gelmektedir. Yaşanan zorluklar Zazacanın yalnızca eğitim sistemine değil; toplumsal, kamusal ve iş hayatına da daha güçlü bir şekilde entegre edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Zaza dilinin korunması ve yaşatılması için hem resmi hem de sivil girişimlerin artırılması, dilin toplumsal yaşamda kullanımını teşvik edecek stratejilerin geliştirilmesi önemli görülmektedir. Eğitim sisteminde yapılacak reformların bu stratejilerin merkezinde yer alması, dilin kültürel ve sosyal yaşamdaki yerini de perçinleyecek adımlara öncülük edecektir.

3.1.4. Zaza Öğrencilerin Yeterliliği Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zaza Öğrencilerin Yeterliliği” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Katılımcı öğretmenlerin Zaza öğrencilerin yeterliliği kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Öğrencilerin Zazacaya özgü harfleri telaffuzda zorlanması	9	27,27	(KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ7, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ13, KZÖ15, KZÖ17)
2. Öğrencilerin okuma-yazmada güçlük yaşaması	8	24,24	(KZÖ6, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ15, KZÖ17, KZÖ19, KZÖ20)
3. Öğrencilerin Zazaca öğrenmeyi Türkçe üzerinden yapmaya çalışmaları	4	12,12	(KZÖ4, KZÖ5, KZÖ13, KZÖ18)
4. Öğrencilerin önbilgi ve kelime hazinesinin yetersiz olması	3	9,09	(KZÖ6, KZÖ13, KZÖ18)
5. Öğrencilerin Zazaca cümle kurmakta zorlanması.	2	6,06	(KZÖ6, KZÖ15)
6. Türkçeye aşinalığın Zazaca öğretimini olumsuz etkilemesi	2	6,06	(KZÖ4, KZÖ7)
7. Öğrencilerin kendini ifade edememesi	2	6,06	(KZÖ6, KZÖ14)
8. Öğrencilerin konuşurken kimi harfleri yutması	1	3,03	(KZÖ6)
9. Öğrencilerin erillik-dişillik yapmada zorlanması	1	3,03	(KZÖ14)
10. Dikte çalışmalarında zorlanma	1	3,03	(KZÖ15)
Toplam	33	100	

Tablo 5’e bakıldığında Zaza Öğrencilerin Yeterliliği kategorisi altında: “Öğrencilerin Zazacaya özgü harfleri telaffuzda zorlanması %27.27, öğrencilerin okuma-yazmada güçlük yaşaması %24.24, öğrencilerin Zazaca öğrenmeyi Türkçe üzerinden yapmaya çalışmaları %12.12, öğrencilerin önbilgi ve kelime hazinesinin yetersiz olması %9.09, öğrencilerin Zazaca cümle kurmakta zorlanması %6.06, Türkçeye aşinalığın Zazaca öğretimini olumsuz etkilemesi %6.06, öğrencilerin kendini ifade edememesi %6.06, öğrencilerin konuşurken kimi harfleri yutması %3.03, öğrencilerin erillik-dişillik ayırımı yapmada zorlanması %3.03, dikte çalışmalarında zorlanma %3.03” şeklinde 10 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 33'tür. En fazla tekrarlanan kodlar: “Öğrencilerin Zazacaya özgü harfleri telaffuzda zorlanması (f=9), öğrencilerin okuma-yazmada güçlük yaşaması (f=8)” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “Öğrencilerin konuşurken kimi harfleri yutması (f=1), öğrencilerin erillik-dişillik ayrımını yapmakta zorlanması (f=1), dikte çalışmalarında zorlanma (f=1)” olduğu görülmektedir.

Katılımcılar, Zaza öğrencilerin gramer yapısına uygun Zazaca cümle kurmakta ve kendilerini ifade etmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler yine kendi ifadeleriyle bu durumun nedenini; “Hocam benim annem, babam evde konuşmuyorlar ki ben sizinle konuşayım.” şeklinde yalın bir şekilde ifade etmişlerdir. R. J. Havighurst'un, 2-6 yaş aralığındaki ilk çocukluk döneminde bireyin kendini ifade etme becerisinin gelişmesi gerektiğine dair gelişim dönemi göz önüne alındığında; anne-babaların evde çocuklarıyla Zazaca konuşmaması, öğrencilerin ana dilleri olan Zazacayı öğrenmede ve kendini ifade etmede en büyük engellerden biri olarak değerlendirilebilir. Gözlem yapılan ORT1, ORT2 ve ORT6 ortaokullarında 5. sınıf öğrencilerinin kurmaya çalıştığı kimi Zazaca cümleler bu durumu örnekleyen en somut çıktılar olarak görülebilir.

ORT1'de; bir öğrenci araştırmacıya, “Tı yarın yena?” ve “Anlıyorum ama konuşamıyorum.”

ORT2'de; arkadaşından akıllı tahtadan film açmasını isteyen bir öğrenci, “Film açmışkena?”

ORT6'da; öğrenci, öğretmenin Zazaca sorduğu bir soruya ‘Solin/Sualın’ Zazaca sözcüğünü ifade edemediği için “Tuzli” şeklinde cümleler kurmuşlardır.

Tı yarın yena?, Film açmışkena?, Tuzli gibi ifadeler öğrencilerin kendilerini Zazaca ifade etmeye çalıştıklarında, yeterince Zazaca bilmediklerinden araya “yarın, açmak, tuzlu” gibi Türkçe kelimeler koyarak durumu kurtarmaya çalıştıklarını göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin Türkçeden farklı olarak Zazacada bulunan erillik-dişillik ayrımını da yapamadıkları görülmektedir. Cümlelerin doğru şekli;

Tı siba yeni? (Yarın gelecek misin?)

Tı film keni a? (Film mi açıyorsun?)

Solin (Tuzlu)

Bu olumsuz örnekleme karşın, ORT5 ortaokulunda 5. ve 6. sınıfta 2 yıl seçmeli Zazaca dersi gören 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu, öğretmenlerinin söylemiş olduğu; “Ez bermaya, hesır mı çıman dı nımend” (Ben ağladım, gözlerimde yaş kalmadı.) cümlesini doğru bir şekilde yazabilmişlerdir.

Görüldüğü gibi Türkçeden farklı bir cümle yapısına sahip olan Zazacanın kurallarına aşına olmamak, kelime hazinesi yetersizliği öğrencilerin doğru cümleler kurmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum öğrencilerin dildeki akıcılığını ve ifade yeteneklerini sınırlamaktadır. Cümle kurmada zorlanma, Zaza öğrencilerin Zazacayı doğru kullanamamalarından kaynaklı ifade sorunlarına ve beraberinde dil öğrenme motivasyonunun düşmesine, başarısızlığa yol açmaktadır. Doğulu öğrencilerin kendi okul dönemlerinden de hatırlayacağı üzere ileri düzeyde Zazaca-Kurmancca bilip, aksanlı konuşan öğrenciler; kimi zaman kendini Türkçe ifade etmekte zorlanır ve alaya alındıkları durumlar dahi olurdu. Gülçiçek Günel Tekin'in (2002) yazdığı “Dilimiz Varlığımız Dilimiz Kimliğimizdir” adlı çalışma da bu durumu örneklemektedir. İzmir'de bir okulda yapılan kapsamlı bir araştırma neticesinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelen öğrencilerin başarısızlık nedenlerine dair yapılan saptamalar içerisinde;

-Türkçeyi bilmedikleri veya iyi kullanamadıkları için arkadaşları tarafından alaya alınıyor ve dışlanıyorlar.

-Çocuklar kendilerini iyi ifade edememelerinden ve alaya alınmalarından dolayı arkadaşlarıyla sık sık kavga ediyorlar, okuldan kaçıyorlar ya da okula hiç gelmiyorlar (Çoban, 2004, s. 139). Şeklinde ifadelerin bulunması o dönemki öğrenci profillerinin bir görseli olarak değerlendirilebilir.

Uygulanan asimilasyon politikalarının beraberinde getirdiği yabancılaşma, kendini anadillerinde ifade etmekte zorlanan Zaza öğrenci profilleriyle neticelenmiştir. “Asimilasyon ile gerçekleşen radikal dilsel değişim, azınlık dilini konuşan bireylerin bireysel seçimi ile olmamaktadır. Asimilasyon, daha güçlü çoğunluk grubunun azınlık topluluğunun özellikle genç üyelerini başta zorunlu eğitim vasıtasıyla çalışması sonucu gerçekleşmektedir.” (Koçak, 2010, s. 219). Türkçenin eğitim dili olarak yaygın bir şekilde kullanılması ve öğrencilerin günlük yaşamda Türkçeye daha fazla maruz kalması, Zazacanın arka planda kalmasına ve Türkçeden olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bu durum eğitim verilirken Türkçenin ihmal edilmesi gerektiği şeklinde algılanmamalıdır. Etnik gruplara anadilde eğitim hakkı verilen ülkelerde eğitim gören çocuğun egemen dile de hâkim olması beklenir. Bu yüzden anadilde eğitim egemen dilin öğretilmemesi demek değildir. (Kaya ve Aydın, 2014, s. 181).

Tablo 5'teki bulgular öğrencilerin Zazaca öğretim süreçlerinde karşılaştığı; telaffuz, okuma-yazma problemleri, Türkçenin baskınlığı, kelime hazinesi yetersizliği, Zazaca cümle kurma ve kendini ifade güçlüğü, kimi sesleri yutma, erillik-dişilik

ayrımını yapamama, dikte çalışmalarında güçlük gibi zorluklar öğrenci yeterliliklerinin artırılması, Zazaca ders müfredatının geliştirilmesi ve Zazacanın eğitim sistemine entegrasyonu açısından desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

3.1.5. Zazaca Öğretim Materyallerinin İçeriği ve Niteliği Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zazaca Öğretim Materyallerinin İçeriği ve Niteliği” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Katılımcı öğretmenlerin Zazaca öğretim materyallerinin içeriği ve niteliği kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Öğretim materyallerinin kısıtlı olması	12	27,84	(KZÖ1, KZÖ2, KZÖ3, KZÖ4, KZÖ8, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ13, KZÖ17, KZÖ18, KZÖ19, KZÖ20)
2. Ders kitaplarının içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun olmayışı	9	20,88	(KZÖ4, KZÖ5, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ13, KZÖ14, KZÖ15, KZÖ20)
3. Dijital kaynakların yetersizliği	7	16,24	(KZÖ2, KZÖ3, KZÖ8, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ18, KZÖ19)
4. Yardımcı kaynakların kısıtlı olması (öykü, masal, test kitabı, film vs.)	7	16,24	(KZÖ4, KZÖ8, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ13, KZÖ17)
5. 5.ve 6. sınıf ders kitaplarında kimi metinlerin uzun ve seviyeye uygun olmayışı	2	4,64	(KZÖ4, KZÖ6)
6. Zazaca ders kitabı basımına kota konması	2	4,64	(KZÖ6, KZÖ8)
7. Ders kitaplarının farklı bölgelerin Zazacasıyla oluşturulması	2	4,64	(KZÖ2, KZÖ6)
8. Zazaca yıllık planlarının eksikliği	1	2,32	(KZÖ17)
9. Dijital-teknolojik ürünleri Zazaca isimlendirmede zorlanma	1	2,32	(KZÖ14)
Toplam	43	100	

Tablo 6’ya bakıldığında Zazaca öğretim materyallerinin içeriği ve niteliği kategorisi altında: “Öğretim materyallerin kısıtlı olması %27.84, ders kitaplarının içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun olmayışı % 20.88, dijital kaynakların yetersizliği %16.24, yardımcı kaynakların kısıtlı olması (öykü, masal, test kitabı, film vb.) %16.24, 5.ve 6. sınıf ders kitaplarında kimi metinlerin uzun ve seviyeye uygun olmayışı %4.64, Zazaca ders kitabı basımına kota konması %4.64, ders kitaplarının farklı bölgelerin Zazacasıyla oluşturulması %4.64, Zazaca yıllık planlarının eksikliği %2.32, dijital-teknolojik ürünleri Zazaca isimlendirmede zorlanma %2.32.”

şeklinde 9 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 43'tür. En fazla tekrarlanan kodlar: “Öğretim materyallerin kısıtlı olması (f=12), ders kitaplarının içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun olmayışı (f=9)” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “Zazaca yıllık planlarının eksikliği (f=1), dijital-teknolojik ürünleri Zazaca isimlendirmede zorlanma (f=1)” olduğu görülmektedir.

Tablo 6'da sunulan veriler, Zazaca öğretim materyallerinin içerik ve niteliğiyle ilgili katılımcı öğretmenlerin yaşadığı sorunları belirlemeye yönelik oldukça önemli ipuçları vermektedir. Tablo, Zazaca dil öğretimi için materyallerin hem içerik hem de miktar bakımından eksiklikler gösterdiğini, özellikle dijital kaynaklar ve yardımcı materyallerde önemli yetersizliklerin var olduğunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca, öğretim materyallerinin öğrenci seviyesine uygunluğu ve Zazacanın ağız/lehçeleri arasındaki farklılıklar gibi dilin öğretimi karmaşıklaştıran etmenlerin varlığına dikkat çekmektedir. Katılımcı öğretmenlerin bu sorunları vurgulamaları, Zazaca öğretiminin daha etkili hale getirilmesi için uygun yazılı, görsel, fiziksel ve interaktif materyallerin geliştirilmesi ve müfredat planlamasında iyileştirmeler yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.2. Katılımcı Öğretmenlerle Yapılan Görüşmeler Sonucunda Belirtilen Çözüm Önerilerine Dair Elde Edilen Bulgular ve Yorumları

Bu bölümde katılımcı Zazaca öğretmenleriyle yapılan görüşmeler neticesinde ders öğretim sürecinde dile getirdikleri problemlere dair sundukları çözüm önerileri ortak nitelikleri doğrultusunda 5 kategoride sınıflandırılmıştır.

3.2.1. Zazaca Öğretimine Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zazaca Öğretimine Yönelik Çözüm Önerileri” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Katılımcı öğretmenlerin Zazaca öğretimine yönelik çözüm önerileri kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Zazaca öğretmen sayıları arttırılmalı	9	24,3	(KZÖ5, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ14, KZÖ17, KZÖ19, KZÖ20)
2. Öğretimde farklı yöntem ve teknikler kullanılmalı.	7	18,9	(KZÖ2, KZÖ7, KZÖ8, KZÖ10, KZÖ15, KZÖ16, KZÖ17)
3. Ortak bir Zazaca alfabe olmalı	6	16,2	(KZÖ1, KZÖ4, KZÖ7, KZÖ15, KZÖ17, KZÖ19)
4. Akademik olarak ortak bir Zazaca oluşturulmalı	4	10,8	(KZÖ1, KZÖ11, KZÖ14, KZÖ19)
5. Zazaca öğretmenlerinin deneyimlerini paylaşacağı bir platform oluşturulmalı.	3	8,1	(KZÖ2, KZÖ16, KZÖ20)
6. Öğretmenler Zazacanın konuşulduğu yerlere atanmalı	2	5,4	(KZÖ1, KZÖ19)
7. Sınav odaklı eğitimden uzaklaşılmalı	2	5,4	(KZÖ13, KZÖ16)
8. Öğretmenler ders süreçlerini iyi planlamalı	2	5,4	(KZÖ13, KZÖ16)
9. HEM’lerde açılan Zazaca kurslar iyi tanıtılmalı	1	2,70	(KZÖ15)
10. Zazaca öğretiminde sosyal medyadan yararlanılmalı	1	2,70	(KZÖ17)
Toplam	37	100	

Tablo 7’ye bakıldığında Zazaca öğretimine yönelik çözüm önerileri kategorisi altında: “Zazaca öğretmen sayıları arttırılmalı %24.3, öğretimde farklı yöntem ve teknikler kullanılmalı %18.9, ortak bir Zazaca alfabe olmalı %16.2, akademik olarak ortak bir Zazaca oluşturulmalı %10.8, Zazaca öğretmenlerinin deneyimlerini paylaşacağı bir platform oluşturulmalı %8.1, öğretmenler Zazacanın konuşulduğu yerlere atanmalı %5.4, sınav odaklı eğitimden uzaklaşılmalı %5.4, öğretmenler ders süreçlerini iyi planlamalı %5.4, HEM’lerde açılan Zazaca kurslar iyi tanıtılmalı %2.70, Zazaca öğretiminde sosyal medyadan yararlanılmalı %2.70.” şeklinde 10 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 37’dir. En fazla

tekrarlanan kodlar: “Zazaca öğretmen sayıları arttırılmalı (f=9), öğretimde farklı yöntem ve teknikler kullanılmalı (f=7), ortak bir Zazaca alfabe olmalı (f=6)” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “HEM’lerde açılan Zazaca kurslar iyi tanıtılmalı (f=1), Zazaca öğretiminde sosyal medyadan yararlanılmalı (f=1).” olduğu görülmektedir.

Katılımcıların ortak bir alfabe çözüm önerisi makul bir öneri olarak değerlendirilmelidir. Çünkü hali hazırda Zazaca yazı dilinde 31 harfli Bedirxan, 32 harfli Jacobson ve yine 32 harfli Z. Selcan alfabesi olmak üzere 3 farklı alfabenin kullanımda olması, Zazaca yazı dilinde ortak bir alfabe kullanımına engel bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Tablo 7’de katılımcı öğretmenlerin Zazaca öğretimine dair çözüm önerilerini ayrıntılı bir şekilde sunarak, Zazaca öğretiminin iyileştirilmesi için hangi konulara odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu tablo, öğretmenlerin Zazaca eğitimi ile ilgili eksiklikleri ve bu eksikliklerin giderilmesi için yapılabilecek uygulamalara dair fikirlerini/önerilerini sistematik bir şekilde sınıflandırmaktadır. Bu kodlar, Zazaca öğretiminin geliştirilmesi için hem öğretmenlerin uygulamalarında değişiklikler yapmasını hem de eğitim politikalarının güncellenmesini gerektiren alanlara dair öneriler sunmaktadır.

3.2.2. Toplum ve Bireylerin Zazacaya Yaklaşımına Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Toplum ve Bireylerin Zazacaya Yaklaşımına Yönelik Çözüm Önerileri” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Katılımcı öğretmenlerin toplum ve bireylerin Zazacaya yaklaşımına yönelik çözüm önerileri kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Veli ve öğrencilere yönelik bilgilendirmeler yapılmalı	12	26,64	(KZÖ2, KZÖ7, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ13, KZÖ15, KZÖ16, KZÖ17, KZÖ18, KZÖ19, KZÖ20)
2. Zazaca; sosyal, sanatsal, kültürel etkinliklerle sevdirmeli	8	17,76	(KZÖ2, KZÖ5, KZÖ7, KZÖ9, KZÖ14, KZÖ16, KZÖ17, KZÖ19)
3. Veliler Zazacaya sahip çıkmalı, dersi seçtirmeli	6	13,32	(KZÖ3, KZÖ6, KZÖ10, KZÖ12, KZÖ14, KZÖ18)
4. Oyun yöntemiyle derse ilgi arttırılmalı.	4	8,88	(KZÖ5, KZÖ8, KZÖ10, KZÖ14)
5. Yerel yönetimler ve STK’lar dersin tanıtımına katkı sunmalı	4	8,88	(KZÖ2, KZÖ9, KZÖ16, KZÖ17)
6. Zazaca öğretmen ve akademisyenleri sahada aktif olmalı	4	8,88	(KZÖ15, KZÖ16, KZÖ17, KZÖ19)
7. Ders notlarıyla öğrenciler teşvik edilmeli	3	6,66	(KZÖ2, KZÖ10, KZÖ11)
8. Ortak bir kültür oluşturulmalı	1	2,22	(KZÖ1)
9. Yerel dil ve lehçelerin seçiminde pozitif ayrımcılık olmalı	1	2,22	(KZÖ2)
10. Zazacaya yönelik olumsuz algı kırılmalı	1	2,22	(KZÖ11)
11. Yerel yönetimlerde çok dilli hizmet anlayışı geliştirilmeli	1	2,22	(KZÖ9)
Toplam	45	100	

Tablo 8’e bakıldığında toplum ve bireylerin Zazacaya yaklaşımına yönelik çözüm önerileri kategorisi altında: “Veli ve öğrencilere yönelik bilgilendirmeler yapılmalı %26.64, Zazaca; sosyal, sanatsal, kültürel etkinliklerle sevdirmeli %17.76, veliler Zazacaya sahip çıkmalı, dersi seçtirmeli %13.32, oyun yöntemiyle derse ilgi arttırılmalı %8.88, yerel yönetimler ve STK’lar dersin tanıtımına katkı sunmalı %8.88, Zazaca öğretmen ve akademisyenleri sahada aktif olmalı %8.88, ders notlarıyla öğrenciler teşvik edilmeli %6.66, ortak bir kültür oluşturulmalı %2.22, yerel dil ve

lehçelerin seçiminde pozitif ayrımcılık olmalı %2.22, Zazacaya yönelik olumsuz algı kırılmalı %2.22, yerel yönetimlerde çok dilli hizmet anlayışı geliştirilmeli %2.22” şeklinde 11 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 45’tir. En fazla tekrarlanan kodlar: “Veli ve öğrencilere yönelik bilgilendirmeler yapılmalı (f=12), Zazaca; sosyal, sanatsal, kültürel etkinliklerle sevdirmeli (f=8)” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “Ortak bir kültür oluşturulmalı (f=1), yerel dil ve lehçelerin seçiminde pozitif ayrımcılık olmalı (f=1), Zazacaya yönelik olumsuz algı kırılmalı (f=1), yerel yönetimlerde çok dilli hizmet anlayışı geliştirilmeli (f=1).” olduğu görülmektedir.

Tablo 8’de yer alan bu çözüm önerileri, Zazacanın sürdürülebilirliği ve yaygınlaştırılması için hem bireysel hem de kurumsal düzeyde kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Toplumun tüm katmanlarının (veliler, öğretmenler, yerel yönetimler, STK’lar) katılımını gerektiren bu öneriler, Zazacanın yalnızca bir dil olarak değil, aynı zamanda bir kültürel miras olarak benimsenmesini hedeflemektedir. Uzun vadede bu önerilerin hayata geçirilmesi, Zazacanın nesilden nesile aktarılmasını ve toplumda daha sağlam bir zemin edinmesine katkı sağlayabilir. Önerilerin odak noktası, öğrenci ve velileri bilinçlendirme, destekleyici yapıların kurulması ve dilin kültürel bağlamda yaygınlaştırılmasının amaçlanmasıdır.

3.2.3. Zazacanın Görünürlük ve İşlevselliğine Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zazacanın Görünürlük ve İşlevselliğine Yönelik Çözüm Önerileri” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Katılımcı öğretmenlerin Zazacanın görünürlük ve işlevselliğine yönelik çözüm önerileri kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Zazaca bölgede zorunlu ders olmalı	11	24,42	(KZÖ2, KZÖ3, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ17, KZÖ18, KZÖ19)
2. İlk hazırlık süreci olarak okulöncesi veya ilkokulda Zazaca olmalı	10	22,2	(KZÖ3, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ11, KZÖ12, KZÖ13, KZÖ17, KZÖ18, KZÖ19)
3. Lisede Zazaca dersi verilmeli	4	8,88	(KZÖ1, KZÖ2, KZÖ3, KZÖ11)
4. Zazaca ile kültürel aktarım sağlanmalı	4	8,88	(KZÖ4, KZÖ16, KZÖ18, KZÖ20)
5. Merkezi sınavlarda seçmeli Zazaca soru sorulmalı	3	6,66	(KZÖ5, KZÖ6, KZÖ11)
6. Zazaların yaşadığı bölgelerde kamuda Zazaca dil sertifikası bulunan tercümanlar çalıştırılmalı	3	6,66	(KZÖ3, KZÖ5, KZÖ19)
7. Zazacanın zenginliğini yansıtan ortak eserler çıkarılmalı	2	4,44	(KZÖ1, KZÖ14)
8. Zazaca faaliyetlerini koordine edecek bir kurum kurulmalı	2	4,44	(KZÖ9, KZÖ17)
9. Zazaca tabela ve levhalar kullanılabilirmeli	2	4,44	(KZÖ9, KZÖ12)
10. Zazaca yaşamın her alanında yer almalı	2	4,44	(KZÖ12, KZÖ14)
11. Velilerle iletişimde WhatsApp gibi sosyal ağlar kullanılmalı	1	2,22	(KZÖ10)
12. Zazaca öğretmenlerinin norm fazlası olması önlenmeli	1	2,22	(KZÖ10)
Toplam	45	100	

Tablo 9’a bakıldığında Zazacanın görünürlük ve işlevselliğine yönelik çözüm önerileri kategorisi altında: “Zazaca bölgede zorunlu ders olmalı %24.42, ilk hazırlık süreci olarak okulöncesi veya ilkokulda Zazaca olmalı %22.2, lisede Zazaca dersi verilmeli %8.88, Zazaca ile kültürel aktarım sağlanmalı %8.88, merkezi sınavlarda seçmeli Zazaca soru sorulmalı %6.66, Zazaların yaşadığı bölgelerde kamuda Zazaca dil

sertifikası bulunan tercümanlar çalıştırılmalı %6.66, Zazacanın zenginliğini yansıtan ortak eserler çıkarılmalı %4.44, Zazaca faaliyetlerini koordine edecek bir kurum kurulmalı %4.44, Zazaca tabela ve levhalar kullanılabilirmeli %4.44, Zazaca yaşamın her alanında yer almalı %4.44, velilerle iletişimde WhatsApp gibi sosyal ağlar kullanılmalı %2.22, Zazaca öğretmenlerinin norm fazlası olması önlenmeli %2.22” şeklinde 12 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 45’tir. En fazla tekrarlanan kodlar: “Zazaca bölgede zorunlu ders olmalı (f=11), ilk hazırlık süreci olarak okulöncesi veya ilkokulda Zazaca olmalı (f=10)” şeklindedir. En az tekrarlanan kodların ise “Velilerle iletişimde WhatsApp gibi sosyal ağlar kullanılmalı (f=1), Zazaca öğretmenlerinin norm fazlası olması önlenmeli (f=1).” olduğu görülmektedir.

Tablo 9’da, Zazacanın eğitim, kamu hizmetleri ve kültürel alanlarda nasıl daha görünür ve işlevsel hale getirilebileceğine dair öneriler sunmaktadır. Çözüm önerilerinin ağırlıklı olarak eğitimle ilgili noktalara temas etmesi, Zazacanın korunması için genç nesillerin eğitiminin ne kadar önemli olduğunu yansıtmaktadır. Ayrıca, kamu hizmetlerinde Zazaca’ya yer verilmesi ve kültürel faaliyetlerle dilin desteklenmesi gerektiği ortak bir görüş olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle Zazacanın; Zazaların yoğunlukla yaşadığı kentlerde/bölgesel bazda zorunlu ders statüsüne erişmesi, bu dilin varlığını devam ettirmesi adına son derece önemli bir adım olarak görülecektir. Bu öneriler, Zazacanın korunması ve yaygınlaştırılması adına atılacak somut adımlar için temel bir zemin oluşturabilir.

4.2.4. Zaza Öğrencilerin Yeterliliğine Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zaza Öğrencilerin Yeterliliğine Yönelik Çözüm Önerileri” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Katılımcı öğretmenlerin Zaza öğrencilerin yeterliliğine yönelik çözüm önerileri kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Küçükken çocuklarla Zazaca konuşulmalı	7	33,32	(KZÖ3, KZÖ11, KZÖ18, KZÖ4, KZÖ13, KZÖ6, KZÖ14)
2. Ders dönemi zarfında öğrencinin Zazacayı kavrama becerisi izlenmeli	4	19,04	(KZÖ2, KZÖ15, KZÖ19, KZÖ20)
3. Öğrencilerin kelime hazinesi arttırılmalı	4	19,04	(KZÖ7, KZÖ13, KZÖ18, KZÖ20)
4. Öğrencilerin kendini ifade becerisi desteklenmeli	3	14,28	(KZÖ8, KZÖ14, KZÖ17)
5. Akıcı okumaya dönük okuma etkinlikleri yapılmalı	2	9,52	(KZÖ7, KZÖ18)
6. Ödüllü yarışmalar düzenlenmeli	1	4,76	(KZÖ5)
Toplam	21	100	

Tablo 10’a bakıldığında Zaza öğrencilerin yeterliliğine yönelik çözüm önerileri kategorisi altında: “Küçükken çocuklarla Zazaca konuşulmalı %33.32, ders dönemi zarfında öğrencinin Zazacayı kavrama becerisi izlenmeli %19.04, öğrencilerin kelime hazinesi arttırılmalı %19.04, öğrencilerin kendini ifade becerisi desteklenmeli %14.28, akıcı okumaya dönük okuma etkinlikleri yapılmalı %9.52, ödüllü yarışmalar düzenlenmeli %4.76” şeklinde 6 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 21’dir. En fazla tekrarlanan kod: “Küçükken çocuklarla Zazaca konuşulmalı (f=7)” şeklindedir. En az tekrarlanan kod ise “Ödüllü yarışmalar düzenlenmeli (f=1).” olduğu görülmektedir.

Tablo 10’da sunulan çözüm önerileri, Zazaca dil eğitiminin erken yaşta başlayarak bireysel ihtiyaçlara göre izlenmesi, kelime hazinesi ve ifade becerilerinin geliştirilmesi, akıcı okuma ve motivasyonu artırıcı etkinliklerle desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu öneriler, dil öğreniminin sadece sınıf içi etkinliklere dayalı olmadığını, aynı zamanda aile, toplum, devlet ve eğitim politikalarının katkısıyla çok boyutlu bir yaklaşım gerektirdiğini de vurgulamaktadır. En nihayetinde Zaza öğrencilerin Zazaca yeterlilikleri, sınıf/okul içi ve sınıf/okul dışı olmak üzere

birçok fenomenden etkilenmektedir.

4.2.5. Zazaca Öğretim Materyallerinin İçeriği ve Niteliğine Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Öğretmenlerin “Zazaca Öğretim Materyallerinin İçeriği ve Niteliğine Yönelik Çözüm Önerileri” kategorisi altında verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Katılımcı öğretmenlerin Zazaca öğretim materyallerinin içeriği ve niteliğine yönelik çözüm önerileri kategorisine dair görüşlerinden edinilen kodlar ve frekansları.

Kodlar	f	%	Katılımcı Öğretmenler
1. Öğretim materyalleri çeşitlendirilmeli	12	32,4	(KZÖ1, KZÖ3, KZÖ4, KZÖ5, KZÖ8, KZÖ9, KZÖ10, KZÖ11, KZÖ13, KZÖ17, KZÖ18, KZÖ19)
2. Yardımcı kaynaklar çeşitlendirilmeli (test kitapları, çalışma kağıtları, dijital çocuk oyunları vb.)	8	21,6	(KZÖ2, KZÖ4, KZÖ6, KZÖ7, KZÖ8, KZÖ10, KZÖ17, KZÖ18)
3. Ders kitapları zenginleştirilmeli-etkinlikleri artırılmalı	7	18,9	(KZÖ4, KZÖ5, KZÖ6, KZÖ9, KZÖ11, KZÖ13, KZÖ15)
4. Farklılıkları benimseyen yeni bir kitap çalışması yapılmalı	3	8,1	(KZÖ2, KZÖ6, KZÖ13)
5. EBA’ya Zazaca kaynaklar yüklenmeli	2	5,4	(KZÖ8, KZÖ12)
6. Zazaca öğretim programı ve ders kitapları güncellenmeli	2	5,4	(KZÖ9, KZÖ14)
7. MEB, HEM’lere Zazaca kaynak kitaplar göndermeli	2	5,4	(KZÖ3, KZÖ15)
8. Zazaca ders kitapları iki bölüme ayrılmalı (Kuzey-Güney Lehçeleri)	1	2,70	(KZÖ2)
Toplam	37	100	

Tablo 11’e bakıldığında Zazaca öğretim materyallerinin içeriği ve niteliğine yönelik çözüm önerileri kategorisi altında: “Öğretim materyalleri çeşitlendirilmeli %32.4, yardımcı kaynaklar çeşitlendirilmeli (test kitapları, çalışma kağıtları, dijital çocuk oyunları vb.) %21.6, ders kitapları zenginleştirilmeli-etkinlikleri artırılmalı %18.9, farklılıkları benimseyen yeni bir kitap çalışması yapılmalı %8.1, EBA’ya Zazaca kaynaklar yüklenmeli %5.4, Zazaca öğretim programı ve ders kitapları güncellenmeli %5.4, MEB, HEM’lere Zazaca kaynak kitaplar göndermeli %5.4, Zazaca ders kitapları iki bölüme ayrılmalı (Kuzey-Güney Lehçeleri) %2.70” şeklinde 8 farklı kodun gruplandığı görülmektedir.

Bu kategori altında gruplanan kodların frekansları toplamı 37'dir. En fazla tekrarlanan kod: "Öğretim materyalleri çeşitlendirilmeli (f=12)" şeklindedir. En az tekrarlanan kod ise "Zazaca ders kitapları iki bölüme ayrılmalı (Kuzey-Güney Lehçeleri) (f=1)." olduğu görülmektedir.

Tablo 11'de sunulan Zazaca öğretim materyallerine ilişkin çözüm önerileri; mevcut kaynakların çeşitlilik, içerik zenginliği ve dijital entegrasyon açısından yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar materyallerin; masal-hikâye kitapları, test, çalışma kağıdı, film, video, drama, EBA ve dijital oyunlar gibi alternatif kaynaklarla çeşitlendirilmesini, ders kitaplarının etkinliklerle zenginleştirilmesini ve Zazacanın ağız/lehçe farklılıklarını kapsayan yeni kitap çalışmalarının yapılması gerektiğini önermektedir. Ayrıca, Zazaca öğretim programlarının güncellenmesi, EBA platformuna Zazaca kaynakların eklenmesi ve Halk Eğitim Merkezlerinin kaynak kitaplarla desteklenmesi gibi çözüm önerileri, dilin eğitsel ve kültürel sürdürülebilirliği için kritik bir ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Zazacanın modern eğitim araçlarına uyum sağlayacak şekilde dijital ve pedagojik yeniliklerle desteklenmesi, hem dilin korunması, hem de etkili bir öğrenme sürecinin sağlanması açısından önem taşımaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, araştırmanın bulguları esas alınarak, Zazaca öğretiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara karşı öne sürdükleri çözüm önerileri doğrultusunda varılan sonuçlara yer verilmiştir. Araştırmada edinilen bulgular çerçevesinde varılan sonuçlar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

4.1. Zazaca Öğretiminde Engeller Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Zazacanın seçmeli ders olarak sunulması ve bu statüdeki derslere yönelik bürokratik süreçler, okul idarelerinin keyfi tutumları ve bakanlık düzeyinde Zazacanın statüsünün iyileştirilmesine yönelik politikaların yetersizliği, Zazacanın eğitim sistemindeki yerini zayıflatmaktadır. Dersin seçmeli olması, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin motivasyonunu düşürmekte; dersin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Zazacanın farklı bölgelerde farklı ağız ve telaffuzlarla konuşulması, üç farklı alfabenin kullanımı ve standart yazı dili problemi dil öğretiminde iletişim sorunlarına yol açmakta, tutarlı bir eğitim sunumunu engellemektedir

- Zazaca öğretmen sayılarının yetersizliği, mevcut öğretmenlerin motivasyonunun düşüklüğü, alan değiştirme eğilimleri ve yeni atamaların sınırlı

sayıda yapılması önemli problemler olarak görülmektedir.

- Halk Eğitim Merkezleri gibi yetişkin eğitimi verilen kurumlara Zazaca ders materyalleri gönderilmemesi, Zazacanın yalnızca ortaokul düzeyinde ve ortaokulun her kademesinde de sunulmaması, bu dersinin seçimi konusunda okul idarelerinin öğrencilerin tercihlerini göz ardı etmesi Zazaca öğretimini olumsuz etkilediği görülmektedir.

4.2. Toplum ve Bireylerin Zazacaya Yaklaşımı Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Veliler ve okul idareleri öğrenciler adına seçmeli dersleri tercih ederken Zazaca dersine göre daha "faydalı" gördükleri fen, matematik, İngilizce, Türkçe gibi dersleri tercih etmesi, Zazaca derslerine ve kurslarına yönelik katılımın düşük olması, öğrenciler ve veliler arasında Zazacanın önemi konusundaki bir bilinç eksikliği, öğrencilerin ve toplumun Zazaca konuşmaktan utanması dilin günlük yaşamda kullanımını olumsuz etkilemektedir.

- Zazacanın "köylü dili" veya "dağ dili" olarak görülmesi, kırsaldan kentlere göç eden Zaza toplulukları arasında Türkçe kullanımının artması, kentleşme olgusu, geçmişte uygulanan dil yasakları ve baskı politikalarının Zazacaya yönelik yabancılaşmayı derinleştirmesi, her yıl dersin açılması için yeterli öğrenci talebinin sağlanması şartı Zazacanın eğitimde ikinci planda kalmasına yol açmaktadır.

4.3. Zazacanın Görünürlük ve İşlevselliği Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Zazacanın günlük yaşamda ve eğitimde yeterince işlevselleştirilememesi, öğrencilerin evde ve sosyal çevrelerinde Zazaca konuşmaması, Zazacanın bölgesel bazda yapılan merkezi sınavlarda sorulmaması, bu derse dönük akademik açıdan önemsizlik algısı Zazacanın okulda öğrenme sürecini zorlaştırmaktadır.

- UNESCO'nun "tehlike altındaki diller" kategorisine dahil ettiği Zazacanın yok olma tehlikesi yaşaması, Zazaca öğretmenlerinin norm kadro sorunları yaşaması, Zazaca kurs sertifikalarının ekonomik ve mesleki anlamda bir getirisinin olmaması bu dilin öğretiminin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda dilin korunması ve yaşatılması adına bölgesel bazda eğitim sistemine entegre edilmesi, resmi destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması önemli görülmektedir.

4.4. Zaza Öğrencilerin Yeterliliği Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Zazaca alfabesinde yer alan "w, q, x, ê" gibi harfleri telaffuz probleminin öğrencilerin konuşma becerilerini sınırlayarak özgüven eksikliğine yol açması, öğrencilerin Zazaca okuma-yazma becerilerinde yaşadıkları zorluklar, temel dil öğrenme sürecini olumsuz etkilemektedir.

- Öğrencilerin dar kelime hazinesi, erken çocukluk döneminde Zazacaya yeterince maruz kalmamaları, Zazaca'da bulunan erilik-dişilik ayrımını yapamama, Zazacanın gramer yapısına uygun cümle kurmakta zorlanma gibi hususlar öğrenciler için önemli bir problem alanı olmakta ve öğrencilerin duygu ve düşüncelerini anadillerinde ifade etmelerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin dikte gibi temel dil etkinliklerine yeterince yer vermemesi ve Türkçe'nin eğitim dili olarak baskın bir şekilde kullanımı öğrencilerin Zazaca becerilerinin gelişimini olumsuz etkilemektedir.

4.5. Zazaca Öğretim Materyallerinin İçeriği ve Niteliği Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Zazaca öğretiminde materyal eksikliği, en sık dile getirilen sorunlardan biri olarak öne çıkmıştır. Ders kitaplarının içerik ve çeşitlilik açısından yetersiz olması, özellikle ilkökul düzeyinde neredeyse hiç materyal bulunmaması, öğretmenlerin kendi materyallerini hazırlamak zorunda kalmalarına yol açmıştır.

- Ders kitapları, öğrencilerin seviyelerine uygun olmayan içerikler ve uzun metinler barındırmaktadır. Zazaca öğretiminde dijital kaynaklar ve teknolojik destekler oldukça sınırlı kalmaktadır. Eğitimde sıkça kullanılan e-kitaplar, videolar, interaktif materyaller gibi araçların eksikliği, Zazaca öğreniminin modern yöntemlerle desteklenmesini zorlaştırmaktadır.

- Zazaca öğretimi için müfredat planlaması ve yıllık ders programlarının eksikliği, öğretmenlerin derslerini organize etmelerini zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda, teknolojik terimlerin Zazaca karşılıklarının eksikliği, dilin modern dünyaya adapte edilmesinde önemli bir engel olarak öne çıkmaktadır.

4.6. Zazaca Öğretime Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Öğretmen sayısının artırılması, derslerin sürekliliği, seçilme oranlarının

artışı ve öğretmenler arasında iletişim ve iş birliğinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

- Zazaca öğretiminde kullanılan mevcut yöntemler yetersiz bulunmuş ve öğretimin daha etkili hale getirilmesi için farklı yöntem ve tekniklerin uygulanması önerilmiştir. Drama, Tiyatro, örnek olay, beyin fırtınası, yapılandırılmış grid, balık kılıcı, tanılayıcı dallanmış ağaç, hikâye anlatımı, dijital platformlardan yararlanma ve gerçek veya yapay dil ortamları oluşturma gibi teknikler, öğrencilerin Zazaca öğrenimine olan ilgisini artıracaktır.

- Katılımcılar, ortak bir alfabe oluşturulmasının öğretim materyallerinin standardizasyonunu kolaylaştıracağını ve Zazacanın eğitimde daha etkin bir şekilde kullanımına katkı sunacağını belirtmiştir. Akademik ortak bir Zazacanın ve standart bir yazı dilinin bu dilin öğretiminde tutarlılık sağlayacağı ifade edilmiştir.

- Katılımcılar, Zazaca öğretmenlerinin meslektaşlarıyla deneyimlerini paylaşabileceği bir platform oluşturulmasının, Zazacanın dijital platformlarda ve sosyal medyada etkin bir şekilde kullanımının, bu dilin geniş kitlelere ulaşması ve öğretimini desteklemesi açısından faydalı olacağını vurgulamıştır.

4.7. Toplum ve Bireylerin Zazacaya Yaklaşımına Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Velilere yönelik seminerler, birebir görüşmeler, tiyatro gösterileri gibi yöntemlerle bilgilendirme yapılması; Zazacanın yalnızca sınıf ortamında öğretilmesinin ötesinde, sosyal, kültürel ve sanatsal bağlamlarda teşvik edilmesi; ev ortamında Zazaca kullanımının arttırılarak çocukların utanma duygusunun ortadan kaldırılması; özellikle küçük yaş grupları için Zazaca öğretiminde eğitici oyunların kullanılması bu dilin öğretimi ve toplumun farklı kesimlerine ulaştırılmasında katkı sağlayacağı ifade edilmektedir.

- Dil politikaları kapsamında Zazaca gibi yerel dillerin korunması ve desteklenmesi adına pozitif ayrımcılık uygulanması, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteği, çok dilli hizmet anlayışının benimsenerek toplumsal farkındalığın arttırılması gibi adımlar Zazacanın yaygınlaştırılmasında kritik unsurlar olarak görülmektedir.

4.8. Zazacanın Görünürlük ve İşlevselliğine Yönelik Çözüm Önerileri **Kategorisine İlişkin Sonuçlar**

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Dilde süreklilik ve anadil bilincinin oluşturulması adına Zazacanın okul öncesi ve ilköğretim kademelerinde zorunlu bir ders olarak okutulmasının çocukların anadillerini yabancı bir dil olarak algılamalarının önüne geçeceği ifade edilmiştir.

- Katılımcılar, seçmeli derslerin sıklıkla bürokratik ve ideolojik engellere takıldığını, öğrencilerin ders seçimlerinde seçmeli dersleri yeterince ciddiye almadığını, ayrıca bu derslerin yalnızca belirli okullarda ve belirli sınıflarda açılmasının bir sorun olduğunu vurgulamakla birlikte; çözüm olarak Zazacanın teritoryal zorunlu ders statüsüne erişmesi gerektiğini değerlendirmişlerdir.

- Zazacanın konuşulduğu bölgelerde yapılan merkezi sınavlarda (LGS, YKS gibi) seçmeli birkaç Zazaca sorunun yer alması, kamu kurumlarında Zazaca bilen tercümanların istihdam edilmesi ve Zazacanın yalnızca eğitim kurumlarında değil, günlük yaşamın her alanında (hastane, adliye, belediye vb. kamu kurumlarında, sosyal-kültürel-ticari faaliyetlerde) yer alması gerektiği önerilmiştir.

- Katılımcılarca, Zazaca faaliyetlerini koordine edecek bir kurumun kurulması, kültürel bir miras taşıyıcısı olan Zazaca sözlü edebiyat ürünlerinin yazılı hale getirilmesi, Zazaca tabela ve levhaların günlük yaşamda yaygınlaştırılması, velilerle iletişimde sosyal medya ve dijital platformların etkin bir şekilde kullanılması gerektiği önerilmiştir.

4.9. Zaza Öğrencilerin Yeterliliğine Yönelik Çözüm Önerileri **Kategorisine İlişkin Sonuçlar**

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Katılımcılara göre; Çocuklarla küçük yaşta Zazaca konuşarak kelime dağarcıklarının zenginleştirilmesi ve okullarda öğrencilerin dil becerilerinin (dil hâkimiyeti, telaffuz ve ifade becerileri) düzenli olarak izlenmesi gerektiği önerilmektedir. Bu çerçevede okuma etkinlikleri ve ödüllü yarışmaların Zazaca öğrenimini destekleyebileceği belirtilmiştir.

- Zazacayı konuşmaktan çekinen öğrencilerin, özellikle topluluk karşısında utandıkları (Bu durum Zazacanın sosyal hayatta yeterince kullanılmaması ve mevcut eğitsel-politik ve hukuki iklimle ilişkilidir.) için ifade becerilerini geliştirebilmek adına cesaretlendirilmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Oyunlar, konuşma etkinlikleri ve doğal dil ortamlarının yaratılması, bu sorunun çözümünde etkili bir yöntem olarak önerilmiştir. Özellikle kız öğrencilerin Zazaca konuşma konusunda çekinceleri olduğu

gözlemlenmiş, bu nedenle daha fazla teşvik edici faaliyetlere ihtiyaç duydukları dile getirilmiştir.

4.10. Zazaca Öğretim Materyallerinin İçeriği ve Niteliğine Yönelik Çözüm Önerileri Kategorisine İlişkin Sonuçlar

Bu kategorideki kodlara ilişkin elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Katılımcılar, Zazaca öğretim materyallerinin farklı zekâ türlerine hitap edebilecek şekilde çeşitlendirilmesi, öğretim materyallerinin yalnızca ders kitabıyla sınırlı kalmaması gerektiğini, bunun için görsel, işitsel ve kinestetik zekâ türlerine hitap eden farklı kaynakların üretilmesinin önem taşıdığını vurgulamıştır. Örneğin, Zazaca dijital oyunlar, çizgi filmler, tiyatrolar ve öğretici videolar gibi materyaller önerilmektedir.

- Mevcut ders kitaplarının etkinlikler ve içerik açısından zenginleştirilmesi, Zazaca öğrenmeye yeni başlayan öğrenciler için sade ve anlaşılır etkinliklerin kitaplara eklenmesinin öğretim sürecini daha eğlenceli ve etkili kılacağı belirtilmektedir.

- Eğitim Bilişim Ağı (EBA) gibi dijital platformlara masal, hikâye, deney videoları gibi Zazaca içeriklerin yüklenmesi, Zazacanın modern eğitim yöntemlerine entegre edilmesi, Zazaca öğretim programlarının güncellenmesi ve yetişkin eğitimleri için Halk Eğitim Merkezlerine öğretmenlerin talep ettiği materyallerin sağlanmasının Zazacanın geleceği adına önemli adımlar olacağı önerilmiştir.

Netice olarak Zazaca öğretiminde; mevzuat kaynaklı yapısal, materyal kaynaklı donanımsal, öğrenci kaynaklı eğitsel, idari-bürokratik süreç kaynaklı yönetsel, pedagojik, dilsel nedenler ile yetersiz toplumsal ve bireysel ilgi gibi çok yönlü problemlerin var olduğu anlaşılmaktadır. Çözüm önerilerinin de çok yönlü ve kapsamlı olduğu görülmektedir. Dile getirilen sorunların ve sunulan çözüm önerilerinin paralel bir şekilde bir birini desteklediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin deneyimlerinden yola çıkarak Zazaca öğretimindeki genel sorunların teşhisi ve çözüm önerilerinin Zazaca öğretimine yapacağı niteliksel katkılar noktasında somut çıktılar dile getirilmektedir.

Kaynakça

- Bogdan, R.C. ve Biklen, S. K (1998). Qualitative Research for Education: An introduction to theory and methods, Boston: Allyn and Bacon.
- Büyüköztürk, Ş. vd (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi.

- Creswell, J. W (2020). Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi, İstanbul: EDAM Yayınları.
- Çoban, S (2004). Küreselleşme, Ulus-Devlet, Azınlıklar ve Dil, İstanbul: Su Yayınları
- Kaya, İ. ve Aydın, H (2014). Çoğulculuk çok kültürlü ve çok dilli eğitim. Ankara: Anı Yayınları
- Koçak, M (2010). Çok kültürlülük açısından dil hakları, Ankara: Liberte Yayınları
- Milli Eğitim Temel Kanunu 1739, T.C. Resmi Gazete, 14574, Tarih 24.6.1973
- Tekin, G. G. (2002). Dilimiz varlığımız, dilimiz kimliğimizdir. İstanbul: Aram Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayınevi.